

ROZHOVORY VYŠEHRAD

A close-up portrait of Tomáš Sedláček, a man with curly blonde hair, a full beard, and blue eyes. He is wearing a white shirt and a tan jacket. The background is black. The portrait is framed by a white outline that resembles a speech bubble.

**TOMÁŠ
SEDLÁČEK**
ZAVŘI OČI
A PODÍVEJ SE

... Michael Rozsypal

Zavři oči a podívej se

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.ivysehrad.cz
www.albatrosmedia.cz

Tomáš Sedláček / Michael Rozsypal
Zavři oči a podívej se – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2026

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

CO ZNAMENÁ ŽÍT V SRDCI EVROPY?

| Rozhovor
se světem

TOMÁŠ SEDLÁČEK

ZAVŘI OČI
A PODÍVEJ SE

... **Michael Rozsypal**

TOMÁŠ SEDLÁČEK

ZAVŘI OČI
A PODÍVEJ SE

... **Michael Rozsypal**

VYŠEHRAĐ

Chcete, aby příběh této skvělé knihy pokračoval i potom, co ji dočtete? Tak ji pusťte dál do světa! Vše potřebné se dozvíte na **www.restorio.cz**.

Albatros Media podporuje udržitelný rozvoj, který vrací použitým věcem smysl. On-line antikvariát Restorio vaše knihy odkoupí a zaplatí vám ihned – nečekáte, až se prodají. Získané peníze si můžete nechat, nebo si vyberete charitu, kterou jimi podpoříte. V tom případě navýší Restorio částku o 20 %.

© Tomáš Sedláček, Michael Rozsypal, 2026

ISBN tištěné verze 978-80-267-3438-3

ISBN e-knihy 978-80-267-3439-0 (1. zveřejnění, 2026) (ePDF)

ISBN e-knihy 978-80-267-3440-6 (1. zveřejnění, 2026) (epub)

ISBN e-knihy 978-80-267-3441-3 (1. zveřejnění, 2026) (mobi)

ŽELEZNÁ OPONA Z OBOU STRAN

Dětství ve Finsku – a u nás
(1977–1989)

LUKÁŠ SEDLÁČEK

bratr, zakladatel a ředitel Týdne inovací
a European Leadership & Academic Institute (ELAI),
autor knihy *Nazí v AI době*

V něčem jsme si podobní, v něčem ne. Je hezké sledovat ty naše průniky. Naše pouto s rodiči je hodně silné a uvědomuju si to až teď, jak člověk stárne. Přicházím na to, že naše vztahy v rodině jsou vlastně výjimečné...

Ve Finsku to pro nás oba s bráchou bylo moc hezké období, byli jsme spolu venku víceméně každý den. Říká se tam, že není špatné počasí, jenom špatné oblečení. Takže v každém počasí nás rodiče „vyhodili“ ráno ven a my si tam hráli s ostatníma klukama. Vraceli jsme se až navečer, když zakřičel táta nebo máma z okna: „Lukáši, Tomáši, domů.“ To i naši finští kamarádi už tu českou větu znali a rozuměli jí. I po návratu do Prahy jsme spolu měli úzký vztah, nicméně ke konci našeho pobytu v Česku se už mezi námi trošku projevoval čtyřletý věkový rozdíl. Když jsme se pak přestěhovali do Dánska, byla to pro celou rodinu hodně jiná zkušenost než Finsko, náročná pro nás všechny. Bratr i já jsme tam bojovali své vlastní bitvy a byli tak trochu uzavření ve svém světě. I věkově jsme byli oba jinde, řešili jsme každý vlastní problémy a spíš jsme měli sklon se v nehostinném prostředí uzavírat.

V Dánsku se tehdy zrodily Tomášovy řečnické schopnosti, umění zaujmout lidi a napojit se na ně. Začali jsme tam chodit do britské školy, Tomáš hrál divadlo a už měl takový ten svůj typický „drive“. Všechny plusy vyvažují nějaké mínusy. Lidé, kteří mají hodně energie a charisma, musí taky z něčeho čerpat. Výhodou mého bratra je, že dokáže vzbudit pozornost svou energií a silou, ale má i období, kdy musí energii dočerpat a kdy bývá odtaziťejší. Ale rozhodně vždy zaujme a zároveň baví v pozitivním slova smyslu.

Jasně že v některých okamžicích života jsem o něj měl strach. Má tendence se v těžších chvílích spíš uzavírat do sebe. Velmi těžké pro něj bylo úmrtí jeho první manželky Markéty, ke kterému došlo v období covidu... A samozřejmě jsem se o něj trochu bál, když se ocitl na vrcholu slávy, protože byl hodně mladý a muselo to být náročné na psychiku. Někdy je dobré ten úspěch a slávu zažít v pozdějším věku. Ale myslím, že to zvládl celkově dobře, i takové období bývá v lecčem paradoxně nesnadné.

Bráchu vnímám jako člověka s hodně silnou potřebou morálního kompasu a hodnot, které jsou pro něj svaté. Jako člověka, který dokáže velice dobře komunikovat. Člověka, který se dokáže napojit na lidi a nalézat mezi nimi shodu. Zároveň ho vnímám jako takového pozitivního „šibala“: rád nastoluje témata a nové pohledy mimo mainstream. Rád dráždí, provokuje, ale ne samoúčelně, spíš ve snaze upřímně se pokusit o nový pohled a nové vnímání. Zároveň ho vnímám jako člověka, který si cení nejbližších vztahů a dokáže hodně obětovat pro to, aby fungovaly. Vytváří platformu pro ty, kteří jsou otevření nejnovějším trendům a technologiím.

S bratrem Lukášem ve Finsku

Tomáši, znám tě jako intelektuála, řečníka, diskutéra, je tě všude plno. Vezměme tvůj příběh ale pěkně popořádku. Jaký byl Tomáš Sedláček jako dítě? Jaké jsi měl dětství?

Nevím, čím si člověk zaslouží, že se narodí do tak krásného místa v ten nejúžasnější čas, jakou loterii jsem vyhrál. Nikde jinde ve víru vesmíru jsme nenašli planetu, která je tak krásná a bohatá a plná dějů jako naše Země. Navíc jsem se těsně trefil do doby, kdy se lidstvo poprvé v dějinách života přerodilo do tak vyspělého živočišného druhu, že většina z nás pracuje slovy, a nikoli fyzickou silou. Ten příběh je dramatičtější než jakýkoli film, kniha či seriál. Kolikrát mi u toho buší srdce a kolikrát mám zatajený dech, jak tato epizoda dopadne.

A to načasování! Narodil jsem se v zemi, která se probudila do svobody zrovna v době, kdy jsem začal dospívat. Třeba můj o čtyři roky mladší bratr si komunismus moc nevybavuje. Lukášovi bylo v době revoluce osm let, kdežto já už chodil s tátou na demonstrace na Václavák. Ale protože na žádnou nebeskou loterii nevěřím – na náhody mi věřit nejde –, docházím k jednoduchému závěru: můj život je boží. A to nejméně ve třech nebo čtyřech smyslech.

To zní českému uchu až podezřele pozitivně, mohl bys být trochu konkrétnější?

Je skoro jedno, kde v Evropě se člověk narodil, všichni jsme se narodili na nejlepším místě v nejlepší možné době. Nicméně ten můj seriál, ve kterém hraji – volky nevolky – hlavní roli, začal

v Roudnici nad Labem. Psal se krásný rok 1977 a já se právě pod Řípem narodil jedné hezké mladé doktorce s dlouhými zlatými vlasy. Ale k vědomí světa, tak jak si ho pamatuji, jsem se probudil až ve Finsku. Když se řekne „dětství“, tak se mi vybaví Finsko. Země elfů, řek, lesů a nekonečně dlouhých letních dní, kdy se skoro nestmívá. Měl jsem tam plno kamarádů a skvělého bratra, který za mnou všude běhal, a pořád jsme lítali někde venku. Vybavuje se mi neustálý křik a smích a dětské bitvy v sněžných hradech. Boží období.

Do Finska jste se přestěhovali celá rodina, když ti byly čtyři roky, a strávili jste tam pět let (mezi roky 1981 a 1986), k tomu se dostaneme. Ale pamatuješ si něco z těch prvních čtyř let života? Z dětství ještě před Finskem?

Něco si vybavuju poměrně dobře. Navíc, jak jsme se často stěhovali, mohu přesně datovat své vzpomínky a zároveň se mi ten životní seriál automaticky dělí na různé epizody a sezóny, které jsou jasně ohraničené. Má nejranější vzpomínka je ještě z Roudnice nad Labem, takový barevný živý snímek: pamatuju si, jak si v duchu jako dítě pochvaluju, že si budu moct hrát na to, že jsem venku na trávě, ačkoli jsem byl doma. Muselo to být z momentu, kdy jsme se z Roudnice stěhovali a veškerý nábytek byl vynesен ven. Ten byt už byl prázdný a zůstal tam na zemi takový zelenkavý nebo zelenohnědý koberec, který mi připomínal trávu. Takže tu vzpomínku dokážu zcela přesně datovat: byly mi dva roky.

A pak si pamatuju první den, když jsme se přestěhovali do Finska, to mi byly čtyři. Nepamatuju si let, ale pamatuju si, jak jsme v modrém autě dojeli před náš nový příbytek. Svítlo slunce a vše bylo krásně nové a já pochopitelně cítil ten vánek dobrodružství, které to nové místo skýtalo. Ve Finsku jsme bydleli až do mých devíti nebo desíti let.

To muselo být hodně zásadní pro malého kluka. Víím, jak jsem prožíval v šesti stěhování v Ostravě přes ulici, natož takhle do Finska!

Dětství je krásná věc! A možná z celého života ta nejkrásnější. Čas, kdy je člověk králem všech moří a má celý svět fantazie široce otevřený a před sebou. Až si říkám, že dospělý člověk je jen „odpadek“ z dítěte, potemnělý, zraněný, nemocný, často unavený světem... takový motýl naopak. Původní motýl, který létá s větrem, krásný, volný a lehký, se postupně zakuklí a stane se z něj housenka, co se pohybuje nízko u země, neumí ani vyskočit a potřebuje stovky nohou, aby ji unesly...

To je jako ten film o Benjaminu Buttonovi, který žije svůj život pozpátku...

Ten film jsem neviděl, ale slyšel jsem o něm. On by ten život naopak dával i určitý smysl: člověk se narodí z hlíny a prachu rakve jako nemohoucí stařík, sám, plný strachu, sraštěný bolestmi, plný informací a často i moudrosti, ale zároveň také zklamání. Postupně pak nabírá sílu a vitální energii a nadšení a obdiv a přízeň okolí, až se skrze dospělost prožije k dětství. Dětství plné fantazie, kamarádů, smíchu a dobrodružství. A bezstarostnosti! Bezstarostnosti, protože má kolem sebe legii otroků, kteří se o něj dobrovolně a bez nároku na náhradu starají, zařizují mu školy, platí za něj stravenky a oblečení, a dokonce to oblečení v nějaké fázi i vybírají za něj! (*smích*) Když je nemocný, tak s ním tito otroci leží v posteli a různě ho objímají, hladí, starají se o něj, šeptají mu do ucha krásné věci o světě a o něm a zavalují ho láskou a péčí, ať je jakýkoli. Každou chvíli dostává dárky, které nemusí oplácet, leda nějakým obrázkem, co sám (chce-li) namaluje za pár minut pastelkami na papír...

No a pak z tohoto světa odejde tak, že poslední rok stráví u prsa v objetí své krásné maminky a svůj život zakončí za velkého veselí tatínka, létajících špuntů od šampaňského a slavnostního otvírání nejvzácnějších rumů a koňaků a všeobecné hrdosti a všech dobrých přání. Ve společenství sourozenců a široké rodiny a vůbec kohokoli, kdo jej potká. Všude samé „hurá!“ a pochvaly a přání. Pak opustí svět branou lůna své matky a závěrečné měsíce stráví (v nevědomí) posledních několik buněk člověka pod jejím tlukoucím srdcem.

To je krásné. Ale zároveň takové pesimistické, že by nejhezčí část života mělo být dětství.

Ale není! V tom je to právě optimistické: každý dospělý dětství již zažil. Když je člověku ouvej, stačí přehodit směr času a dívat se na život pozpátku.

A jaký byl tvůj první den ve Finsku, čeho sis všiml?

Táta zastavil tím modrým autem, myslím, že to byl Datsan, před takovým malým finským paneláčkem na okraji Helsinek. Měl jen tři patra a my bydleli v přízemí a měli dokonce takovou malou zahrádku. Mohly to být tak 4 × 4 metry, ale pro mě to byla zahrada dostatečně obrovská, zejména ve srovnání s tou neexistující zahrádkou, kterou jsme nikdy předtím neměli. Všude v okolí bylo hrozně moc hřišť. Jedno hned pod okny – velké hřiště s pískovištěm, skluzavkou, houpačkami a malým parčíkem. Ten obraz mám v hlavě dodnes velmi živě. Mému bratrovi tehdy byly asi čtyři týdny, byl ještě úplně maličký.

A necítil ses tedy být hlavně Finem? Když jsi tam vyrůstal od čtyř let, což je věk, kdy člověk začne vnímat svoji existenci?

Vidíš, to je zajímavé, to mě nikdy nenapadlo. Jak mám odmala zrzavé vlasy, tak nezapadám skoro nikde. Takže mí finští kamarádi si ještě dlouho mysleli, že moje maminka je taky zrzavá. A že Češi jsou zrzaví všichni nebo alespoň že půlka Čechů jsou zrzci. Vzpomínám si, že na začátku jsem měl problém s Finy komunikovat, protože jsem logicky neuměl tak dobře finsky. Ujaly se mě tam takové dvě holky – Tia a Pia. Byly to starší sestry mých vrstevníků a díky nim jsem se finštinu relativně rychle – během pár měsíců – naučil. Ve čtyřech letech se dítě cizí jazyky učí velice rychle, takže pak už ten komunikační problém odpadl. Ale vždycky jsem i tam byl za exota. Říkali mi *porkkananpää/porkkaravarsi*, což by se doslovně dalo přeložit asi jako „kořen mrkve“, tudíž mrkev samotná. Taký mi říkali „Zrzavá střecha“ nebo „Serla Czech“, protože moje příjmení Sedláček k tomu přímo vybízelo. Serla byl druh toaletního papíru...

Takže to byly vlastně nadávky?

To byly takové nadávky...

Takže šikana?

No, šikana... Z toho, co jsem zažil, jsou na tom Finové trochu podobně jako Češi. Prostě si občas lichotí urážkami typu „Ty vole, nazdar, tu tvoji zrzavou kšticí jsem dlouho neviděl“.

Spíš teda takové špičkování?

No, spíš takové špičkování, ano.

Nebral jsi to ale jako dítě, že to je hanlivé? „Toaletní papír Čech“ bych v dětství asi moc jako špičkování nevnímal...

Mně to přišlo celkem zábavné a vtipné. S finskými dětmi jsem se poměrně rychle skamarádil a vzaly mě mezi sebe. My jsme bydleli v prvním patře, de facto v přízemí, měli jsme tedy okna nízko a maminka vzpomíná, jak vždycky po skončení školy na mě čekali kamarádi právě pod těmi našimi okny a pořvávali: „Voiko Tomas mennä ulos?“ Tedy: „Může jít Tomáš ven?“ No, a jakmile skončila škola jim nebo mně, tak jsme vyběhli ven a venku jsme běhali až do stmívání – což ve Finsku v létě znamená dost dlouho. Vlastně mám dojem, že celé to mládí ve Finsku jsem prožil venku, v lesích, u jezera, v jezerech, v potocích. A cítil jsem se jako jeden z nich a tak mě i brali.

A jak se k vám jako rodině chovali tamní dospělí? K cizincům, z komunistické země, navíc napůl zrzavým...

Nevím, jak je to teď, ale tenkrát jsme byli rarita, cizinců ve Finsku moc nebylo. A brali nás skvěle. Byla pro ně čest, že se znají s někým, kdo není z Finska. I naši rodiče tam měli velice milé přivítání a dodnes se s těmi lidmi kamarádíme. Byla tam jedna taková rodina, kde se naše maminky skamarádily, tatínek se kamarádil s tatínkem a měli dva kluky a dvě holky. Ten starší byl můj nejlepší kamarád a ten mladší zas Lukášův, naše rodiny hrozně hezky srostly. A takových rodinných přátelství jsme tam měli víc.

Jak to tam vlastně probíhalo?

Finsko tehdy fungovalo komunitním životem. O děti tam bylo očividně dobře postaráno, protože jsem nikdy nezažil ani náznak obav nebo strachu – ani ze strany rodičů. Asi kilometr od domu se nacházelo takové větší hřiště, kde byl dokonce venkovní bazén a kolem něj takové dětské komunitní centrum. A vzpomínám si, že tam vždy postávalo několik, dnes bych řekl, čerstvých dospělých lidí. A ti nás asi tak trochu hlídali, ne nijak invazivně, jen kdyby se někomu něco stalo. Zkrátka když si někdo rozbil koleno, tak mu ho ošetřili. Ale jinak nás nechávali ve volném výběhu a dávali nám polévku, vždycky kolem poledního. Na místní louce se udělal velký kruh, my jsme si nosili takové ty umělohmotné misky nebo ešusy a do toho jsme dostávali polévku. U toho se něco zpívalo, myslím, že to byla taková zpívaná modlitba. A každý, kdo přišel, dostal oběd. Zadarmo. Tedy přesněji bezplatně. Žádný oběd přece není zadarmo, taková základní ekonomická poučka, a občas na ni zapomenu. Teď si vlastně uvědomuju, že nevím, jak se to financovalo.

Ve Finsku jsi tedy začal chodit do první třídy?

No, to bylo složitější. *Měl* jsem začít chodit do první třídy. Ale bylo to ještě za komunismu, takže jsme dostali na výběr: buď ruská škola, nebo nic. Zřejmě se báli západního ideologického vlivu. Naši tedy raději zvolili to nic. A maminka mě až do čtvrté třídy učila doma. Takže jsem měl domácí vzdělávání, jak se dnes říká.

Když se dneska řekne Finsko, tak mně se jako první vybaví kvalitní vzdělávání, to je jejich trademark. Proto jsem si právě myslel, že jsi prošel jejich vzdělávacím systémem.

Do školy jsem chodil až později v Dánsku, ve Finsku ne, kromě takové školky.

Maminka byla učitelka?

Maminka je lékařka. Ale když jsme odletěli do Finska, tak se musela zaměstnání vzdát, takže byla vlastně ženou v domácnosti. Ale učila mě všechno.

Do Finska jste se přestěhovali, protože tvůj tatínek pracoval pro ČSA, je to tak?

Ano. Nastoupil na pobočku ČSA v Helsinkách. Ráno vždycky odjel do práce a večer se vrátil. Další taková moje dětská vzpomínka je, že nám táta – asi to tak ve skutečnosti úplně nebylo, ale já si to tak pamatuju – každý den přinesl nějakou malou hračičku. My jsme měli ty naše pokojíčky nevybavené, tak to bylo hezké, že nám nosil takové malé dárečky. A jednou dokonce: víš, jak je ta slavná scéna v *Pelíškách* s nerozbitnými skleničkami?

Ovšem!

Já jsem si jednu dobu myslel, že to mají od nás. Bylo mi nějakých pět nebo šest let, tatínek přišel domů, úplně jako v tom filmu, a říká: „Podívejte, tady mají nerozbitné skleničky!“ No a já jsem tu skleničku vzal, hodil jsem s ní o zem a pochopitelně ji rozbil.

Zakřičel pak tvůj otec: „A komu tím prospějete?“

Ne. Ale byla tam ta stejná vteřina ticha. Myslím, že to vzal tak nějak sebekriticky, že evidentně úplně nerozbitné nebyly. Ale řekl, že už s nimi takhle o zem mrskat nebudu. No nic... Takže táta tam pracoval v ČSA, bylo tam i pár dalších Čechů, takže s několika českými rodinami jsme se kamarádili. A také s některými lidmi, kteří pracovali na ambasádě.

Neštvala tě ta domácí výchova? Nechtěl jsi raději do normální třídy se spolužáky? To jsi s maminkou musel trávit hrozně moc času...

Neměl jsem žádné srovnání. Ale když jsem se pak v devíti letech vrátil do Prahy na Jižní Město na základní školu, tak mě tam překvapovalo hrozně moc věcí. Například jak zní, když třicet (nebo kolik nás tam bylo ve třídě) dětí najednou otočí stránku. Když se mi to stalo poprvé, tak jsem se úplně lekl. Protože do té doby jsem nikdy v životě neslyšel třicet stránek, které se ve stejný moment otočí. Myslím, že to domácí vyučování muselo být pro maminku náročné. Musí to být náročné pro každého rodiče, který vzdělává své vlastní dítě. Ale škola mi nějak nechyběla,

protože ten kolektiv dětí mi byl bohatě suplován od jedné hodiny odpolední dál. A hlavně to prostě jinak nešlo, takže se to u nás ani neřešilo.

A jako dítě, byl jsi už tehdy studijní typ? Byl jsi takový ten chytrolín?

Ne. Mě začalo bavit učení až později v Dánsku.

Takže jsi nebyl rozumbrada? Že bys někde seděl s knížkou?

Ne, ne... nejraději jsem lítal venku.

A bylo ti lépe mezi dospělými, nebo mezi dětmi?

Mezi dětmi. Knížky jsem četl, ale nic náročného. Normálně to, co čte asi každé dítě. Do učení nebo přesněji řečeno do poznání jsem se zamiloval až později.

K tomu se samozřejmě dostaneme, to mě zajímá. Ale řekl bys, že Finsko v tobě zakotvilo to tvoje evropanství? Že když jako dítě nasáváš jiné prostředí, jiný jazyk, že se potom snáze staneš Evropanem?

Já si myslím, že jsem Evropanem díky tomu, že jsem vyrůstal v České republice. Ale ve Finsku jsem začal vnímat Čechy jako národ, to je pravda. Už jako malé dítě jsem si začal uvědomovat, že jinde se mluví jiným jazykem, mají jiné zvyky, které nevidí, jak v nich neustále žijí. Stejně jako my. Třeba to, že tady u nás jíme rohlíky a vepřo knedlo zelo, je rarita.

Jednou maminka pozvala rodinu našich finských známých Kämäräinenových k nám na večeři a udělala jim řízky. Finským dětem to hrozně chutnalo a chtěly po své mamince, aby jim to udělala také. Ale ta řekla, že to bylo strašně dobré, ale že jednou za život to stačí, protože to je nezdravé. Finsko totiž mělo svého času velmi nezdravou životosprávu, myslím, že tam měli největší podíl kardiovaskulárních onemocnění. Ale rozhodli se, že s tím něco udělají. Nešlo tam pak třeba sehnat vepřové sádlo, takže když maminka chtěla něco smažit, musela vydlabávat ze salámu ty bílé části.

V čem byly finské děti jiné?

Nedělaly se tam takové ty komploty. A měly se rádi. Bojovali jsme tedy s vedlejším sídlištěm, asi jako všude, ale mezi námi byl klid a mír. Už tehdy jsem také musel finským dětem vysvětlovat, že u nás v Československu stojí všechno všude stejně. Zanedbával jsem tedy vysokohorské přírážky, abych jim to nekomplikoval (*smích*), ale prostě jsem vysvětloval, že mléko stojí všude stejně, máslo stojí všude stejně. Dokonce ty ceny byly často vyraženy na obalech. Popisoval jsem, že u nás v Československu se nekonkuruje cenově, a ti Finové to nebyli schopni chápat, pořádku se na to ptali...

Takže základy tvé přednáškové činnosti už na prvním stupni. Jak jsi to ale věděl, když ti byly čtyři při odjezdu do Finska?

My jsme jezdili často domů. Jak táta pracoval pro ČSA, tak jsme měli letenky skoro zadarmo. Tenkrát létání vypadalo úplně jinak než dnes. Jako dítě jsem se postupně seznámil se všemi letuškami, takže v jisté fázi už jsem pak mohl létat i sám, bez doprovodu rodičů. Prostě mě odevzdali nějaké letušce a v Praze mě vyzvedla babička Vlasta. To byla bohémka, do své smrti měla kamarády herce, můj děda Otakar Sedláček, kterého jsem bohužel nikdy nezažil, byl totiž hlavní produkční na Barrandově. A podle všeho také velký bohém. Tedy létali jsme hrozně často. Jako malé dítě jsem tak mohl vidět železnou oponu z obou stran, aniž by rodiče byli nějakí vysocí aparátčíci. Táta uměl anglicky, což byla tenkrát vzácná schopnost. Naučil se to nějak sám, ani nevím jak.

Naopak zase českým dětem jsem musel vysvětlovat, že stejně mléko stojí ve Finsku v různých obchodech různě. Jako děti jsme si také – k velké nelibosti mých rodičů – ve Finsku často přivydělávali vracením lahví a kupovali si pak bonbóny. Tehdy je prodávali na kusy, za 20 penny sis koupil jeden bonbón. Takže když jsme někde našli prázdnou lahev od piva, hned jsme ji směnili v kiosku za pět bonbonů. Tím jsme se třeba bavili jako děti ve volných chvílích.

Finské děti se také dost divily, že pocházím z místa, kde se všeobecně nevěří v Boha, že se o tom nikdo ani nebaví, jak je to automatické, že všechno na světě vlastně vzniklo náhodou.

S českými kamarády jste také řešili, jak to mají ve Finsku s teologií?

Takhle se to asi říct nedá. (*smích*) Ale některých věcí si samozřejmě nešlo nevšimnout. Třeba že ve Finsku hraje kostel úplně normální – totiž velice důležitou – roli a je to taková komunitní záležitost, asi jako u nás hospoda. Že tam všichni věří ve Stvořitele a jsou vděční za každé jídlo. Ale ten největší rozdíl, který jsem pozoroval, byla ta neskutečná šedost Československa.

Nemůžu si odlepit tu vzpomínku, že to tady bylo šedivé, zamračené a takové divné, možná ulepené, nevím, jak to říct. Kdežto ve Finsku to bylo takové křupavé, hezké, barevné, lidé se zdravili, usmívali se na sebe a já jsem nechápal, čím to je. A taky jsem se pochopitelně ptal rodičů, kteří mi často říkali, asi jako mnoha dětem v našem věku: „Na to se neptej, o tom hlavně nemluv v Čechách.“ Takže i to mlčení, na které si člověk v Československu musel dávat pozor víc než ve Finsku, bylo něco, co mě už od mládí zaráželo, a přišlo mi, že je to tady takové zašpuntované.

Neměl jsi někdy problém, že jsi tady v Praze, když jsi tu byl, říkal dětem něco o Finsku nebo o západním světě?

Ne, s tímhle kupodivu nikdy žádné problémy nebyly. Já jsem byl celkem oblíbený v kolektivu, protože jsem se vlastně už jako malé dítě začal účastnit mezinárodního obchodu. (*smích*) Ve Finsku jsem nakoupil takové malé výbušninky, tenkrát se to tady vůbec nedalo sehnat. To byl takový malý dynamit, který měl třeba centimetr a půl na výšku, bylo to tlusté tak jako dvě sirky. A v tom byl zřejmě střelný prach. Bylo to celé z papíru a mělo to takový malý knot. Ve Finsku to prodávali svázané po padesáti kusech, já jsem to koupil, rozvázal jsem to balení a prodával jsem to po kuse za korunu. Měl jsem na tom celkem – na tu dobu a pro dítě – velký zisk. Takže jsem vstupoval do mladého života už s nějakými pár tisíci korunami, které jsem si takhle vydělal obchodováním.

Jaký byl ale přesun do českého vzdělávacího systému po těch čtyřech třídách domácí výuky s maminkou ve Finsku?

No... to byl náraz. Když jsme se vrátili, na český vzdělávací systém jsem nebyl vůbec zvyklý. Nevěděl jsem, že se třeba nesmí mluvit během vyučovací hodiny. Takže jsem kvůli tomu na základní škole Květnového vítězství na Jižním Městě dostával hodně poznámek. Navíc to Jižní Město bylo zřejmě tenkrát školně poddimenzované, tak jsme dojížděli až na Pankrác na základní školu do Plamínkové. Pamatuji si jen, jak ta budova byla ošklivá. Každé ráno jsme se sešli celá třída před školou a museli jsme se držet za ruce a ve dvojicích jít společně na autobus, který nás odvezl tam a nazpátek. A mně to bylo strašně protivné se s někým držet za ruku...

A navíc třeba s klukem!

A ještě s klukem! Nebo v tom věku to bylo ještě možná horší s holkou! (*smích*) Mně to tehdy prostě vadilo a pořád jsem z toho uskupení utíkal, bylo mi to zkrátka nepříjemné, být v takovém kolektivním husím pochodu.

A vnímal jsi to odlišné politické prostředí v Československu oproti Finsku?

Aniž bych v tom věku nějak sledoval politiku, už jako dítěti mi přišlo hrozně podezřelé, že všechno dobré vymysleli v Rusku a všechno zlo pochází ze Západu. Přitom jsem navíc věděl, že to tak přece není. Ale to jsem věděl já. Říkal jsem si, že to tehdy asi ostatní vědět nemohli. Ale už při dvacátém příkladu nějaké geniální spolupráce s Rusy jsem si říkal, že tomu snad nemůžou věřit ani ti dospělí. Pamatuji si velice dobře, že ve čtvrté třídě jsem si v lavici říkal: co je to za systém, když i desetiletý kluk vidí, jak je to vylhané? Pamatuji si těch pár prvomájových průvodů, takovou tu institucionalizovanou radost, která ve Finsku byla naprosto přirozená, zatímco tady se dělala jednou za rok. Šlo vidět, jak ta hraná radost byla kombinovaná se strachem. Dodnes mám pocit, že nám komunisti vzali kolektivní oslavy a radost tím, že je udělali povinné...

O tom vynuceném veselí oficiálních oslav píše Václav Havel v *Dopise Husákovi*. Když jsem to nedávno četl, tak se mi udělal

takový flashback do mého útlého věku, kdy jsem právě nad tímto přemýšlel. Kam se u nás poděla radost – kromě alkoholových opojení, sportu a televizních estrád? A vůbec spojit veselí a strach je vlastně strašidelné a odporné. To je časté téma hororů, třeba ten klaun od Stephena Kinga v hororu *To*. Ta jeho namalovaná maska, která se pořád automaticky směje, ač v sobě skrývá monstrum.

Nebo Joker v *Batmanovi*.

Přesně tak. V zemích, kde je zakázané mračení, se každý úsměv stává umělohmotným a plastickým. Kde je zakázaná kritika, stává se každý úsměv falešným – a vlastně nebezpečným, protože naznačuje kolaboraci s režimem.

Takže už jako dítě jsi ty rozdíly ve společnosti vnímal?

Vnímal. Ve Finsku se lidi smáli. Tam to bylo všechno barevné, veselé. A pak ses najednou vrátil sem, v půlce osmdesátek, a tady jsou na sebe všichni, dodneška mimochodem, tak jako preventivně přinaštvání, zamračení, nepřející, kontakt s člověkem je jakoby riskantní. Nevíš, jestli tě někdo za něco neseře.

A čím to je?

Já si myslím, že je to fakt tím, že jsme tady byli prostě zalehlí tím povlakem čtyřiceti dvou let temnoty, že tady byl špatný...

...vzduch?

Ano! Špatný duch, špatný vzduch. A je zajímavé, jak to spolu souvisí. Revoluce, která v osmdesátém devátém začala, přece nezačala v Praze intelektuály, ale začala v severních Čechách. Normální lid demonstroval proti tomu, že je tam špatný VZ–DUCH, že se tam nedá dýchat. To pojetí ducha, dechu a vzduchu není náhodné a neomezuje se na češtinu, existuje třeba i v hebrejštině, kdy *ruach* (duch/dech života v biblickém smyslu) je duch i dech. A tady u nás se prostě nadšení nebo jakákoliv radost nebo třeba snaha nebo i jen víra, že něco má cenu dělat, ne jenom sedět na zadní sedačce autobusu a pubertálně zívat, to se prostě nenosí. Koukáme na to spatra. A to je to, co člověka ubíjí. A to je také to, co

ten komunismus po nás vlastně chtěl. A v národě, kde je zakázáno prožívat cokoliv autentického, ti odpadne ten životný, živoucí, tryskající život a zůstane ti z něj jenom rutina a faleš. Myslím, že tohle může za tu temnotu a přidušenost kombinovanou s takovou tou nasraností. Tady to bylo – a pořád trochu je – takové zaprášené, lidi tady byli zaprášení, protože nedbali na sebe, na svého ducha, na to nejvyšší a nejzajímavější. Nevyčnivali, nic si nemysleli, a když, tak to neříkali, až raději časem nic neprožívali. Skutečné emoce, víra, smysl byly skoro zakázané, tabuizované.

Ale přece jsme národ se staletou historií. Sedíme tady nedaleko Karlova mostu, tak když to vezmeme třeba od dob Karla IV.: to těch několik set let zastíní těch čtyřicet let komunismu? Pouhé dvě generace, a z těch lidí ten úsměv a důvěru vymaže? Není to příliš krátké období té temnoty v součtu té stoleté historie? Za chvíli budeme oslavovat čtyřicet let svobody, takže už jsme skoro stejně dlouho na svobodě, jako jsme byli v komunismu, ne?

Ale pořád není hotovo. Dodnes, když se mě někdo zeptá, proč některé věci nefungují, mám tendenci to svalovat na dědictví komunismu, ale to už bychom neměli. Jeden můj kamarád tanečník řekl, že tanečníky z autobusu dostaneš rychle, ale autobus z tanečníků ne. Takže ty můžeš mít vytrénované tělo jako tanečník šedesáti hodinami týdně dvacet let. Pak tě dají na šest hodin do autobusu a ty pak nebudeš čtyři dny moct tancovat, protože to tělo budeš mít totálně rozlámané. To přece znáš z vlastního cestování. Jsou země, kde se na sebe lidi usmívají, například zmíněné Finsko...

Přece ale ve Španělsku, v Portugalsku taky měli totalitu až do sedmdesátých let. A tam mi nepřijde, že by se na sebe neusmívali...

To je pravda.

A čím to je?

Myslím, že to je kombinace mnoha věcí: my jsme se nenašli ani v té Evropě, my jsme se nenašli ani v té Evropské unii, my

jsme se stále nikde nějak nenašli, ani v sobě. Kde ten domov můj teda vlastně nakonec je? Takže jsme takoví bezdomovci, kteří nevěří ani komunismu, ani nacismu, ani Evropské unii, ani křesťanství, ani neuvěříme vůbec ničemu... ani dobrým věcem. Tady ani ten vysoký počet lidí, co se hlásí k ateismu, nemá svoji víru v nevíru nějakým způsobem promyšlenou nebo konsolidovanou s životem. To je vlastně intelektuálně hrozně líná věc, ten náš „něcismus“, jak tomu trefně říká Tomáš Halík. Věřit v Nic je málo, věřit v Něco moc. Co je to za postoj: „Já věřím v něco, ale nevím, nezajímá mě v co, nemám to pojmenované, každý to má jinak, víš co...“ A přitom se to tváří strašně hluboce a moudře. To je, jako kdybys řekl, že si chceš koupit auto, ale nevíš které, ale ty se pro nějaké to auto rozhodnout musíš. A my tady máme představu, že ateismus je taková jako nějaká neutrální ideologická půda „nulové ideologie“ pro lidi, kteří nevědí co dál. Ateista musí věřit tolika nepravděpodobným věcem! A o to víc vědecký ateista. To je, jako kdybys řekl, že nevíš, co si chceš dát k jídlu, tak nebudeš celý život jíst nic.

A cítil jsi v tom Finsku nějaký jiný přístup třeba k odlišnosti? Protože já mám pocit, že máme rádi takovou tu šedost, ten průměr prostě ve všem, ve vědě, v podnikání. Když někdo moc vyčnívá, tak máme tendenci to kritizovat, nemáš ten pocit?

Vyčnívat je vždy těžké, tak to má i být. Zaprvé postavit se na špičky je těžké a zadruhé unést to okolí. Jsou země, kde to okolí oceňuje – třeba v USA. Jinak boj smyslu s nesmyslem – to je odvěký zápas. Ale u nás plane ještě jiný boj. Předtím, než přišel Adam Smith, tak řekněme v ekonomii, abych to zjednodušil, panovalo přesvědčení, že žádné pole nemůže růst donekonečna. Takže když to zkrátím, jedna z implikací je, že když ty máš dvě košile, tak jsi ukradl jednu mně. Protože je to zařízené tak, že každý má jednu košili, a jakýkoliv tvůj prospěch je na můj úkor.

Boj o omezené zdroje.

Ano. Tak to bylo všude a po tisíce let, říká se tomu malthusiánský omyl. Z této chyby, a dalších, vyvřel třeba marxismus: třídní boj o omezené zdroje. Myslím, že to možná máme zažité víc než

jinde, nevím. Nemáme radost z toho, když je někdo v něčem vynikající. My to chápeme trochu v tom fotbale, že když český tým vyhraje, je to dobře pro nás, pro Čechy, to jsme jako pochopili. Ale ještě nám nedošlo, že když bude úspěšný nějaký podnikatel nebo podnikatelka, tak to je dobré pro nás pro všechny. Nefandíme si navzájem, nechováme se k sobě laskavě, nejsme přející, nemáme z toho – krom sportu – radost. Přitom si čím dál víc myslím, že jeden z „lifehacků“ bohaté společnosti znamená pochopit, že naše ekonomika je tak bohatá díky lidské laskavosti, ne sobectví. A my tady podle mě i vlivem Klause do jisté míry máme pořád představu, že základní a správný archetyp lidského chování, abys byl ekonomicky úspěšný, je sobectví. Ale takhle to nedává moc smysl, protože jsou zvířata, která jsou sobečtější než lidi, a my jsme se zřejmě vymanili z chudoby a nahatosti živočichů kvůli tomu, že jsme k sobě laskaví. Že jsme pochopili, že tvůj úspěch je můj úspěch. Že ti teda tím pádem pomůžu, protože když aspoň jeden z nás bude mít úspěch, tak na tom vyděláme oba. A národ, který tohle nepochopí, nebo firma nebo jakékoliv společenství, tak je vlastně odsouzen k nevalnému bohatství jak těla, tak duše i ducha.

Zpátky k tomu, jak jsi vnímal školu v tehdejší Československu jako malý kluk. Když ses vrátil do Česka, vlastně těsně před revolucí, byl jsi rád?

Když jsem se vrátil do Čech, tak se mi strašně stýskalo po Finsku. A po mých kamarádech. Ve třídě jsme měli opravdu zlé děti, ty už se nešpičkovaly jenom proto, aby se ostatní víc smáli. Ty se špičkovaly proto, aby někoho jiného zranily. Ale možná to byla jen shoda náhod, že to tak vyšlo, nevím... A s mým exotickým vzhledem plus s tou mírně exotickou zahraniční zkušeností (i když u Finska člověka exotika nenapadne, ale vlastně je to exotická země, byť severská) se člověk snadno stane pro některé terčem. Víím, že jsem se musel s pár lidmi poprat...

Ty ses pral?

Asi jenom dvakrát nebo třikrát a pak byl klid. Pamatuju si to jen matně. Mám tu výhodu nebo možná nevýhodu, že si spíš

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy Zavři oči a podívej se.
Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.